

Henryk Stawniak

"Prawo rodziny do opieki duszpasterskiej", Jan Krajczyński, Ząbki 2007 : [recenzja]

Seminare. Poszukiwania naukowe 25, 556-558

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

i wskazany, gdy wyjaśnia się pojęcie lub oddaje ono najpełniej przybliżoną kwestię. Autor jednak lubuje się po prostu wtrąceniami obcojęzycznymi w konstrukcję zdań polskich. Ten mankament bardzo obniża komfort czytania publikacji i wcale jej nie wzbogaca. W tekstach dość często następuje też spolszczenie słów obcojęzycznych (np. matrimonialistyka, konceptualizacja), co powoduje, że tekst brzmi niezbyt pięknie literacko. Pojawiają się też czasami takie wyrazy, których się dzisiaj zwykle nie używa np. atoli. W narracji tekstu głównego winno się pisać całe imię wymienianego uczonego, a nie jego skrót.

Pomimo przedstawionych wyżej pewnych uwag krytycznych, pozytywnie należy ocenić książkę, którą czyta się z zainteresowaniem. Hipoteza postawiona na wstępie opracowania jest udowodniona i zasługuje na uznanie. Ale najważniejszym osiągnięciem pracy jest wskazanie potencjalnych obszarów występowania istotnych elementów małżeństwa i w dużym zakresie ich ukonkretnienie. Również słusznym rozwiązaniem autorskim jest pozostawienie otwartym katalogu owych istotnych elementów małżeństwa. Wiele razy w rozprawie pojawia się określenie 'istota małżeństwa'. Wprawdzie autor pośrednio dotyka tej kwestii i rozróżnia istotę małżeństwa od istotnych elementów, to jednak brakuje w pracy treści o wzajemnych powiązaniach tych określeń prawnych. Nie są one przecież tożsame. Cenne, jak się wydaje, byłoby dopowiedzenie o 'istocie małżeństwa'. Podstawową wartością tej pracy jest usystematyzowany i logiczny wywód. Autor umiejętnie prowadzi dyskusję z uczonymi, nie stroni od analizy zagadnień spornych i dyskusyjnych we współczesnej kanonistyce. Wypowiada też ostrożnie swoją własną opinię, czasami może zbyt bojaźliwie. Należy też zauważyć, iż w przypisach monografii autor prowadzi szeroki dyskurs, co również podnosi jej wartość. Sądzę, że recenzowana książka jest cennym wkładem do badań nad określeniem istotnych elementów małżeństwa, poprzez wskazanie potencjalnych obszarów obecności *essentialia* w konkretnym *matrimoniale foedus*. Ubogaca ona kanonistykę o wartościowe studium z zakresu prawa małżeńskiego. Można ją polecić czytelnikom, zwłaszcza kanonistom.

Ks. Henryk Stawniak SDB
UKSW Warszawa

Jan Krajczyński, *Prawo rodziny do opieki duszpasterskiej*, Apostolicum, Ząbki 2007, ss. 383.

Autor publikacji jest kapłanem diecezji płockiej i adiunktem w Katedrze Kościelnego Prawa Małżeńskiego i Rodzinnego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Recenzowana książka została przedstawiona na Wydziale Prawa Kanonicznego wymienionego uniwersytetu, jako praca habilitacyjna.

Obowiązek troski o rodzinę staje się szczególnie pilny dzisiaj, kiedy ta stanowi przedmiot ataków sił, które chciałyby ją zniszczyć lub zniekształcić. Moda na tzw. wolne związki, częste podważanie zasadności formalnego zawarcia małżeństwa, społeczne przyzwolenie na rozwody, które stają się zjawiskiem o charakterze powszechnym, niezadowolająca świadomość społeczna na temat istotnych obowiązków małżeńskich to – zdaniem autora – *dowód na to, że istnieje potrzeba zaradzeniu kryzysowi rodziny między innymi przez duszpasterstwo rodzin*. Świadomość takiego stanu rzeczy domaga się również krytycznego podejścia do działalności duszpasterskiej prowadzonej wśród rodzin w trosce o to, by było ono rzeczywistym narzędziem uświęcenia. Duszpasterstwo rodzin to forma zbawczej, zorganizowanej działalności Kościoła, polegająca na wprowadzaniu mocy Ewangelii w rzeczywistość życia rodziny. Istotnym elementem tej aktywności eklezjalnej jest towarzyszenie rodzinie chrześcijańskiej w jej rozwoju i wzroście, poczynając od przygotowania w okresie narzeczeństwa i zawarcia sakramentalnego małżeństwa po codzienne, stopniowe, urzeczywistnianie wartości i obowiązków małżeńskich (s. 36-37). Publikacja wpisuje się w ów nurt

troski Kościoła o właściwe duszpasterstwo rodzin. Celem badań autorskich jest przede wszystkim *ustalenie treści prawa rodzin do odpowiedniej opieki duszpasterskiej, postrzeganej z perspektywy duszpasterza rodzin*. Nadto Autor próbuje pokazać konsekwencje prawne i pastoralne, decydujące o autentyczności eklezjalnym charakterze tego duszpasterstwa. Stawia również istotne pytanie: *czy konieczna jest dzisiaj nowa koncepcja duszpasterska i tym samym są potrzebne nowe przepisy ją regulujące?*

Praca składa się z siedmiu rozdziałów, które stanowią dobrą kompozycję strukturalną. Pierwszy z nich, dotyczący *podmiotowego* aspektu zagadnienia, przedstawia wspólną i zróżnicowaną odpowiedzialność za duszpasterstwo rodzin biskupów i kapłanów oraz instytucji kolegialnych na różnych poziomach zaangażowania duszpasterskiego. Nieocenioną pomoc duszpasterstwu rodzin świadczą również sami małżonkowie i rodzice. Ważnym spostrzeżeniem badawczym jest m.in. opinia, że bezpośredni i pośredni udział w podtrzymywaniu, obronie i popieraniu świętości, godności i nierozzerwalności związku małżeńskiego, mają ci, którzy sprawują władzę sądowniczą. Jej sprawowanie zgodne z przepisami przy orzekaniu nieważności małżeństwa służy prawdzie i sprawiedliwości animowanej przez miłość, jest też zabezpieczeniem podstawowych praw wiernych. Kolejny rozdział, w ramach prawa rodzin do odpowiedniej opieki duszpasterskiej, przybliży kwalifikacje osobowe duszpasterza rodzin, kładąc akcent na cechy naturalne, moralne i intelektualne. Podkreślona zostaje także potrzeba specjalnej formacji do tych zadań, zgłębiania mentalności świata i wysokiej jakości spełniania misji uświęcania w rodzinie.

Następne rozdziały książki przedstawiają prawo rodzin do duszpasterskiej opieki w aspekcie *przedmiotowym*. I tak rozdział III uwydatnia zadania duszpasterstwa rodzin w ogólności. Najpierw duszpasterz winien się zatroszczyć o to, by małżonkowie mogli poznać nieskażoną i integralną naukę chrześcijańską dotyczącą ich zadań i uprawnień. To z kolei obliguje duszpasterza do pomocy w realizacji celów tej wspólnoty i świętości właściwej dla ich stanu. IV rozdział jest zatytułowany: „Miejsce posługi sakramentalnej w duszpasterstwie rodzin”. Autor przedstawia w nim związek i zakotwiczenie duszpasterstwa rodzin w poszczególnych sakramentach. Największy nacisk został położony na małżeństwo, Eucharystię i pokutę, które to sakramenty są bardzo istotne w rozwoju życia wspólnoty małżeńskiej. Niedoceniając znaczenia sakramentów jako środków wspólnototwórczych i zbawczych w duszpasterstwie rodzin byłoby – według Autora – pozbawieniem korzystania z najcenniejszych dóbr Kościoła. Tytuł V rozdziału wprowadza pewną dysharmonię, zwłaszcza w kontekście poprzedniego rozdziału: „Inne formy realizacji zadania duszpasterskiego wobec rodzin”. Wydaje się, że np. nazwa rozdziału „Pozasakramentalne formy duszpasterstwa wobec rodzin” nie wprowadzałaby takiej luki i wątpliwości, skoro poprzedni akcentował sakramentalne jego formy. Autor w analizowanym rozdziale uwrzliwia przede wszystkim na potrzebę korzystania przez duszpasterza rodzin z bogactwa środków, co wymaga od niego postawy kreatywnej i zaangażowanej. Zwraca uwagę na następujące formy duszpasterstwa rodzin: przepowiadanie słowa Bożego, przygotowanie do małżeństwa, katechezę dorosłych, wspieranie rodziców w zakresie wychowania i katechezy dzieci, katechumenat ponowny, kierownictwo duchowe i wizytę duszpasterską.

„Duszpasterstwo rodzin w przypadkach szczególnych” to przedmiot rozważań VI rozdziału pracy. Jest on bardzo rozbudowany i podejmuje kwestie w różnych sektorach życia ludzi. Np. Autor przybliży duszpasterstwo wobec złączonych tylko ślubem cywilnym, żyjących w „małżeństwie na próbę” i wolnych związkach. Z kolei w ramach duszpasterstwa rodzin w sytuacjach trudnych omawia: małżonków biednych materialnie, małżeństwa bezdzietne, osób niepełnosprawnych, rodziny wielodzietne, osoby uzależnione, osoby pozbawione rodziny, w podeszłym wieku i owdowiaste. Interesująca jest też część dysertacji poświęcona duszpasterstwu rodzin wojskowych, ludzi morza, studentów, emigrantów i uchodźców oraz rodzin innych obrządków. Należy podkreślić wielką wnikliwość badawczą Autora zmierzającą do tego, by wydobyć powyższe treści stanowiące obszary duszpasterstwa rodzin. Kontrowersyjne jest jednak rozciągnięcie nazwy konkubinatu na osoby

żyjące zarówno w „małżeństwach na próbę” i w wolnych związkach, jak i katolików żyjących w związkach cywilnych (s. 303-307).

Ostatni rozdział studium jest właściwie rozbudowanym zakończeniem, które zbiera istotne wnioski i postulaty refleksji naukowej Autora. Tytuły kolejnych punktów tego rozdziału doskonale artykułują hasłowo istotne czynniki warunkujące powodzenie działań duszpasterskich w rodzinach. Dopełnieniem tej podsumowującej refleksji jest bardzo dobrze skomponowane zakończenie, za wyjątkiem wniosku odnoszącego się do nowych zjawisk wprost dotyczących małżeństwa i rodziny, które przybrały na sile w ostatnich latach (s. 367).

Autor stwierdza, odpowiadając na zasadnicze pytanie zawarte we wstępie, że nie ma bezwzględnej konieczności zmiany koncepcji duszpasterstwa rodzin, natomiast jest potrzeba jego intensyfikacji w otwartej postawie świętych szafarzy, bardziej prewencyjnego i indywidualnego charakteru duszpasterstwa, nowego stylu mówienia oraz nowej prezentacji treści nauki kościelnej o małżeństwie. Zdecydowanie należy natomiast dokonać rewizji przepisów regulujących formalną stronę posługi tj. sposobu prowadzenia, doboru środków, wykorzystania osiągnięć nauki w zakresie psychologii, antropologii, pedagogiki, socjologii, teorii przepowiadania, katechetyki i teologii pastoralnej (s. 368).

Oceniając książkę ks. Jana Krajczyńskiego, naukowca i duszpasterza rodzin, należy stwierdzić, że elementy teoretyczne są dobrze osadzone w duszpasterstwie. Mógł tak napisać ktoś, kto analitycznie czyta współczesne dokumenty Kościoła w tej materii i równocześnie ten, kto prowadzi działalność w oparciu o nie. Z dużym zaufaniem można przyjąć wyniki badań wokół podstawowej kwestii, czyli ustalenia treści praw rodziny do właściwej opieki pasterskiej i wreszcie odpowiedź na pytanie o potrzebę nowej koncepcji duszpasterstwa. Liczne wnioski Autora są wyważone, a stawiane postulaty gruntownie przemyślane. Z тезami postawionymi w rozprawie należy się zgodzić, bo są dobrze udokumentowane i przemyślane. Odmienne spojrzenie recenzującego na niektóre kwestie pokazuje wielość potencjalnych rozwiązań duszpasterskich.

W ocenie publikacji należy również podkreślić jej szatę graficzną, zauważyć na marginesie strony napisy sygnalizujące treść drobnej i konkretnej części książki, należy wyartykułować też walor językowo-literacki opracowania. Ważny i przydatny jest indeks rzeczowy, zrobiony dość szczegółowo. Nadto, warto podkreślić, że każdy z rozdziałów rozpoczyna się od stosownego do treści przybliżanej cytatu, pochodzącego z różnych źródeł, w tym – z Biblii, która zresztą jest bardzo często przez Autora cytowana, co świadczy o tym, że praca jest mocno osadzona w najważniejszej księdze życia. Książkę czyta się z przyjemnością i można ją polecić zarówno duszpasterzom rodzin, jak i małżonkom oraz wszystkim tym, którzy poprzez dobre rodziny chcą przyczynić się do uświęcenia świata.

Ks. Henryk Stawniak SDB
UKSW Warszawa

Aleksander Sobczak, *Czym jest chrześcijańskie małżeństwo? Istota chrześcijańskiego małżeństwa w świetle kanonistyki*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2006, ss. 309.

Autor omawianej pozycji jest kapłanem Archidiecezji Gnieźnieńskiej, adiunktem na Wydziale Teologicznym UAM w Poznaniu, wiceoficjałem Metropolitalnego Sądu Duchownego w Gnieźnie. Recenzowana książka jest pozycją przedstawioną jako rozprawa habilitacyjna na Wydziale Teologicznym UAM w Poznaniu. Ks. A. Sobczak podjął problem małżeństwa, którym zajmuje się m.in. prawo kanoniczne. Prawo małżeńskie z jednej strony jest zakorzenione w teologii biblijnej, patry-